

*Милица ГОРАВИЦА, мастер
судијски сарадник у Привредном суду у Београду*

ЗАСТАРЕЛОСТ РЕГРЕСНИХ ПОТТРАЖИВАЊА ОСИГУРАВАЧА КОД ОСИГУРАЊА ОД АУТООДГОВОРНОСТИ

Резиме

У овом раду се обрађује материја застарелости потраживања код осигурања од аутоодговорности, конкретно застарелост регресног потраживања осигураваача који је надокнадио штету лицу које је претрпело штету у саобраћајном удесу. Циљ рада је да се сагледа које разлике постоје у погледу почетка, тока и дужине рока застарелости потраживања осигураваача према различитим лицима у зависности од околности под којима је дошло до удеса, а нарочито од својства лица које је претрпело штету удесом и питања кривице за проузроковање исте. Покушано је да се укаже на различитост института суброгације и регреса, а нарочито на њихов различити утицај на ток и дужину рока застарелости, као и да се одговори на питање правне природе регресног потраживања. Кроз поједине примере ће бити указано на значај правилног тумачења законских одредби, потребу за уједначеном судском праксом, али пре свега потребу за што прецизнијом законском регулативом у овој материји.

Кључне речи: *осигурање, застарелост, суброгациони захтев, регресни захтев, судска пракса.*

I Регресни и суброгациони захтеви

Иако се под појмом регреса у најширем смислу речи подразумева право неког платиоца да захтева накнаду целокупног или дела износа од лица које би било обавезно на плаћање по основу закона или неког другог правног основа, односно, иако регресна права обухватају регрес у

ужем смислу речи¹ и право суброгације, постоји значајна разлика између регресног и суброгационог захтева.²

Прављење разлике је битно поготово са аспекта застарелости потраживања, а имајући у виду да се у пракси, али и у правној науци, често поистовећују појмови „регрес“ и „суброгација“. Ова два правна института имају различите актере, настају под другим правним и чињеничним околностима и под различитим условима, те су они заправо два различита правна института.³ Од посебног је значаја питање: коме се осигуравач може обратити захтевом по основу суброгације, а коме захтевом по основу регреса?⁴ Код регреса, осигуравач након што исплати накнаду из осигурања, може да захтева исплату онога што је платио трећем лицу од сваког одговорног лица, те тако и од свог осигураника.⁵ Тако, о регресу говоримо, када осигуравач исплати штету трећем лицу које је оштећено лице, а ту штету је нпр. проузроковао осигураник који је управљао моторним возилом под утицајем алкохола, те је дошло до губитка права из осигурања. Код суброгације, права осигураника који је оштећен, према трећем одговорном лицу, се преносе на осигуравача који му је исплатио ту штету. Дакле, у случају суброгације осигураник је оштећено лице, док код регреса осигураник може бити тај који је одговоран за штету.⁶

1. Суброгација као принцип имовинских осигурања⁷

Наступањем штетног догађаја осигураник (оштећени) има пред собом могућност истицања два захтева за накнаду причињене штете. Један захтев се заснива на тој штетној радњи, а други на уговору о осигурању.⁸ Истовремено остваривање оба права у целини довело би до тога да оштећено лице добија више него што износи штета коју је претрпео, односно било би повређено начело обештећења, те је ово кумулирање за-

1 У даљем тексту ће за регрес у ужем смислу бити коришћена само реч „регрес“.

2 Зоран Илкић, *Специфичност обавезе накнаде штете по основу осигурања од аутоодговорности*, докторска дисертација, Београд, 2011, 369.

3 *Ibid.*

4 Слободан Перовић, *Коментар закона о облигационим односима*, Савремена администрација, Београд, 1995, 1533.

5 З. Илкић, 369.

6 С. Перовић, 1533.

7 Ово питање ће бити обрађеној само у мери потребној за разраду теме рада.

8 Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012, 190.

брањено код имовинских осигурања.⁹ Не постоји апсолутна забрана да се осигураник за накнаду штете обрати и осигуравачу и штетнику него се забрана кумулирања односи само на забрану да се из оба основа добије више него што износи претрпљена штета.¹⁰ Из ове забране настала је потреба да се, у ситуацијама када осигураник наплатио накнаду од осигуравача, са једне стране очува начело обештећења, а са друге стране да штетник ипак одговара за последице своје одговорности.¹¹ Ова потреба је довела до правила по коме, по исплати накнаде из осигурања на осигуравача прелазе сва права осигураника (у висини исплаћене накнаде) према лицу одговорном за штету.¹²

Питање почетка и дужине рока застарелости потраживања осигуравача према трећем лицу одговорном за штету је регулисано Законом о облигационим односима¹³ на тај начин што је предвиђено да застаревање потраживања које припада осигуравачу, према трећем лицу одговорном за наступање осигураног случаја, почиње тећи кад и застаревање потраживања осигураника према том лицу и навршава се у истом року.

2. Регрес у области осигурања од аутоодговорности

У области осигурања од аутоодговорности, регрес означава право осигуравача од одговорности за употребу моторног возила да се, након исплате накнаде штете оштећеном, обрати лицу које је проузроковало осигурани случај (или његовом осигуравачу), а ради накнаде¹⁴ онога што је оштећеном платио. До овога долази било због тога што надокнађена штета није обавеза осигуравача у складу са његовим условима о обаве-

9 Вид. Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2005, 272.

10 Наташа Петровић Томић, *Осигурање робе у међународном поморском превозу*, Београд, 2006, 62.

11 П. Шулејић, 367.

12 Одредбом члана 939. става 1. ЗОО је прописано да исплатом накнаде из осигурања прелазе на осигуравача, по самом закону, до висине исплаћене накнаде сва осигураникова права према лицу које је по ма ком основу одговорно за штету, Вид. ЗОО, чл. 939.

13 Вид. ЗОО, чл. 380. ст. 6.

14 Приликом израде овог рада ауторка је приметила да се термин „ступити у права“ користи у литератури када се говори и о институту суброгације и о институту регреса. По мишљењу ауторке овај термин треба употребљавати само када се говори о институту суброгације, јер само овде долази до ступања осигуравача у права осигураника, док код регреса нема ступања у туђу права већ се ради о самосталном праву.

зном осигурању под којима обавља ову делатност, било због тога што за причињену штету није одговоран осигураник тог осигуравача.¹⁵

Реализација регресних права у овој области има: 1) пеналну функцију, која се остварује плаћањем накнаде проузроковане штете; 2) заштитну функцију; 3) функцију обнављања средстава осигуравача; 4) овим путем треба да се отклони опасност да се осигураници не почну понашати као да им обавезно осигурање од одговорности даје право на слободно проузроковање штете у саобраћају.

Из горе наведеног може се закључити да друштво за осигурање, које је надокнадило штету, на основу уговора о обавезном осигурању од аутоодговорности или на основу закона, може имати потраживање према: 1) свом осигуранику,¹⁶ 2) према другом осигуравачу и 3) према неосигураном лицу које је одговорно за саобраћајну несрећу.¹⁷

II Регресна права осигуравача према осигуранику

Све до доношења Закона о обавезном осигурању у саобраћају¹⁸ осигуравајућим организацијама било је препуштено да саме предвиде случајеве у којима ће имати право регреса према свом осигуранику. Тако је Законом о осигурању имовине и лица само било предвиђено да организација за осигурање, која је накнадила штету оштећеном лицу, ступа у његово право према лицу одговорном за штету за износ исплаћене накнаде, камату и трошкове, ако није наступила њена обавеза према условима уговора о осигурању од аутоодговорности.¹⁹ Тако се тада једини законом предвиђени случај регреса односио на штете проузроковане употребом моторног возила које је користило, односно којим је управљало

15 З. Илкић, 369.

16 У овом раду ће бити обрађено само питање регресног захтева према другом осигуравачу, док питање суброгационог захтева (до ког може доћи ако осигуравач исплати свог осигураника) неће бити обрађено.

17 Овде може доћи до две ситуације. Једна настаје када осигуравач исплати свог осигураника, па има суброгациони захтев према неосигураном лицу (што није предмет овог рада, те неће бити обрађено), а друга је када осигуравач исплати треће оштећено лице, па има регресни захтев према неосигураном лицу (имајући у виду да су правне последице ове ситуације сличне са онима када долази до регреса према другом осигуравачу ни ово питање неће бити обрађено).

18 Закон о обавезном осигурању у саобраћају – ЗООС, *Службени гласник РС*, бр. 51/2009 и 78/2011.

19 Вид. Закона о осигурању имовине и лица – ЗОИЛ, *Службени лист СРЈ*, бр. 30/96, 57/98, 53/99, 55/99, чл. 87. ст. 2.

лице које за то није имало овлашћење, будући да таква лица не спадају у категорију осигураних лица.²⁰ Условима осигурања, који су саставни део уговора о обавезном осигурању од аутоодговорности, били су предвиђени различити случајеви у којима осигуравачи имају право регреса. Најчешћи су били основи везани за алкохолисаност и непоседовање возачке дозволе. Регресно право осигуравача према осигуранику тако се, до недавно, правно заснивало искључиво на уговорним одредбама, којима се осигураник обавезивао да ће осигуравачу у таксативно наведеним случајевима накнадити износе који су исплаћени оштећеном лицу.²¹

Данас је, одредбом члана 29. став 1. ЗООС је прописано у којим ситуацијама осигурано лице губи права из осигурања,²² док је ставом 2. предвиђено да губитак права из осигурања, на основу става 1. овог члана, нема утицај на право оштећеног лица на накнаду штете, а ставом 3. је прописано да друштво за осигурање које накнади штету оштећеном лицу из става 2. овог члана, ступа²³ у права оштећеног лица према лицу које је одговорно за штету, за износ исплаћене накнаде, камату од исплате накнаде и трошкове поступка.²⁴

Законска формулација из става 1. овог члана је нејасна, те би се на основу исте могло закључити да је у наведеним случајевима уговор о осигурању без дејства, односно да осигуравач није дужан да исплати накнаду

20 Вид. ЗОИЛ, чл. 88.

21 З. Илкић, 372-374.

22 Одредбом чл. 29 ст. 1. ЗООС је прописано да осигурано лице губи права из осигурања у следећим случајевима: ако возач није користио моторно возило у складу са његовом наменом; ако возач није имао возачку дозволу за управљање моторним возилом одређене категорије, осим ако је возилом управљало лице које је кандидат за возача за време обуке за управљање возилом, уз поштовање прописа којима је та обука регулисана; ако је возачу одузета возачка дозвола или је искључен из саобраћаја или му је изречена заштитна мера забране управљања моторним возилом, односно заштитна мера забране употребе иностране возачке дозволе на територији Републике Србије; ако је возач управљао моторним возилом под утицајем алкохола изнад дозвољене границе, опојних дрога, односно забрањених лекова или других психоактивних супстанци; ако је возач штету проузроковао намерно; ако је штета настала због тога што је моторно возило било технички неисправно, а та је околност возачу возила била позната; ако је возач после саобраћајне незгоде напустио место догађаја, а да није дао своје личне податке и податке о осигурању.

23 У нормираној ситуацији осигуравач, након исплате накнаде оштећеном, има сопствено право на накнаду према осигуранику, те тако он не ступа заправо у права оштећеног. Из овог разлога ауторка овог рада сматра да би термин „ступати у права“ требало избегавати када се говори о регресним правима.

24 Вид. ЗООС, чл. 29. ст. 2 и ст. 3.

из осигурања, али већ из ставова 2. и 3. произилази да је осигуравач дужан да изврши исплату трећем оштећеном лицу, као и у сваком другом случају, али има право регреса према свом осигуранику.

Упоредивањем ранијих правних решења и ЗООС може се закључити да су случајеви губитка²⁵ права проширени у односу на ранију праксу осигуравајућих друштава.²⁶

Из свега горе наведеног закључујемо да губитак права осигураника у наведеним ситуацијама нема утицаја на право оштећеног на накнаду штете. Осигуравач је и даље у обавези да накнади штету, али стиче право да регресира целокупни исплаћени износ накнаде оштећеном лицу, увећан за законску затезну камату, која се рачуна од исплате накнаде, и трошкове поступка.²⁷

Када је у питању основ овог „повратног права“ осигуравача према осигуранику у правној теорији постоје различита схватања. Према становишту дела правне теорије, треба створити фикцију да су осигуравач и осигураник солидарни дужници оштећеног, те из тога извући закључак да је солидарна одговорност двојице дужника накнаде узрок повратног права једног дужника према другом. Други сматрају да се повратно право осигуравача заснива на законској суброгацији у права оштећеног, док су трећи мишљења да осигуравач своје повратно право према осигуранику изводи на основу овлашћења из уговора о осигурању. Има и мишљења да је у питању правно неосновано обогаћење уз образложење да ако осигуравач плаћа иако то не би морао на основу уговора, а осигураник не плаћа а требало би, онда се осигураник неосновано обогатио за плаћени износ.²⁸

Ауторка овог рада је мишљења да осигуравач своје право на регрес од осигураника (у случају када је осигураник изгубио покриће из осигурања, а осигуравач накнадио штету оштећеном) изводи из одредби

25 Треба правити разлику између губитка права и искључења ризика. Док је код губитка права остварен ризик који је обухваћен осигурањем (осигураник већ настало право губи јер трпи санкцију), код искључења ризика догађај који је наступио није уопште обухваћен осигурањем, јер је осигуравач, процењујући такве догађаје као исувише велики ризик, унапред искључио њихово покриће. Детаљније: П. Шулејић, 294.

26 Осим тога, Закон не одређује која је то граница алкохолисаности изнад које се активира одговорност осигураника (уловима осигурања обично се прихвата граница за прекршајну одговорност).

27 Вид. Одлука Врховног суда Србије, Рев. бр. 175/1990, у архиви ауторке рада.

28 Детаљније: С. Огњановић, *Осигурање од одговорности за штете причињенне моторним возилом*, Рарисоор, Београд, 2003, 103-105.

уговора о осигурању од аутоодговорности, као и из одредбе члана 29. ЗО-ОС.

Одредбом члана 13. став 1. Директиве Европског парламента и Савета 2009/103/ЕС од 16.09.2009. године,²⁹ која носи наслов „Клаузуле о искључењу“ регулисана су три случаја интерног искључења са забраном истицања приговора оштећеном као и један случај „правог искључења“ из осигурања. Та три³⁰ наведена случаја представљају случајеве губитка права из осигурања (уз један изузетак, када осигуравач може одбити да надокнади штету трећем оштећеном лицу), јер не делују према трећем оштећеном лицу и осигуравач тада има забрану истицања приговора оштећеном. Ова одредба предвиђа и да се оштећеном не могу истаћи приговори, који се могу истаћи осигуранику због непридржавања уговорних или законских одредби са последицом губитка права осигураника према осигуравачу и стицање регресног или повратног права осигуравача према осигуранику након накнаде штете трећем оштећеном лицу.

1. Застарелост регресног права осигуравача према осигуранику

Као што је већ речено када осигуравач има потраживање према осигуранику с којим је закључио уговор о обавезном осигурању, а који је одговорно лице, тада застарелост овог његовог потраживања има свој основ у том уговору. Наиме, код регресних захтева који су дефинисани уговорним одредбама, ради се о томе да услови осигурања осигуравача предвиђају ситуације када осигураник губи права из осигурања. Када је осигураник одговоран за штету причињену трећем лицу, при чему је остварен неки од услова услед кога долази до губитка права из уговора, те како је ЗООС-у предвиђено да осигуравач не може трећем оштећеном лицу истицати приговоре које има према осигуранику,³¹ тачније, како осигуравач има сопствену законску обавезу исплате накнаде оштећеном,

29 Directive 2009/103/EC of the European parliament and of the Council of 16 September 2009, доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1452450951612&uri=CELEX:32009L0103>, 06.02.2017. године.

30 То су следећа три случаја: 1) ако је штету проузроковао возач који је неовлашћено управљао возилом, осим (изузетак) у случају када сапутник добровољно уђе у возило којим је проузрокована штета, а којим је управљао неовлашћени возач, под условом ако осигуравач докаже да је та околност сапутнику билу позната – тада искључење делује и према оштећеном; 2) ако возач нема одговарајућу возачку дозволу; 3) ако је штета настала због тога што је моторно возило било технички неисправно.

31 Вид. ЗООС, чл. 28. ст. 1.

осигуравач у моменту накнаде штете оштећеном стиче право регреса према свом осигуранику.³²

Дакле регресно потраживање осигуравача према свом осигуранику, који је изгубио права на осигуравајуће покриће, је потраживање из уговора о осигурању које застарева у року од три године од дана када је осигуравач исплатио накнаду штете трећем оштећеном лицу.³³ Код регреса осигуравач исплаћује туђ дуг и моментом исплате штете трећем лицу стиче право повраћаја онога што је за осигураника платио.³⁴

Ово становиште заузео је и Уставни суд у Одлуци Уж бр. 1930/2013 од 25.06.2015. године, у чијем образложењу је наведено: „Наиме, уговором о осигурању од аутоодговорности осигуравач се обавезује да накнади штету коју његов осигураник причини трећем лицу употребом осигураног возила. На ову одговорност се примењују одредбе члана 178. ЗОО, из којих произлази да... општим условима осигурања од аутоодговорности, који чине саставни део конкретног уговора о осигурању, чланом 4., је било предвиђено да осигураник губи права из осигурања ако је у тренутку саобраћајне незгоде био под утицајем алкохола... те осигуравач који је накнадио штету оштећеном трећем лицу, има право да се за исплаћену одштету регресира од осигураника. Дакле, овде се ради о одговорности осигураника према свом осигуравачу, која је стипулисана уговором о осигурању од аутоодговорности под наведеним условима, те она за свој основ има уговор, а не деликтну радњу осигураника из које је проистекла обавеза на накнаду штете оштећеном лицу. Стога регресно потраживање осигуравача представља потраживање из уговора о осигурању на које се примењује рок застарелости из члана 380. став 3. ЗОО, према коме сва потраживања осигуравача из уговора о осигурању застаревају за три године. Према схватањима у правној доктрини, као и ставовима заузетим у судској пракси, рок застарелости регресног потраживања осигуравача почиње да тече од дана у коме је осигуравач обештетио оштећеног. Осим тога, по схватању Уставног суда, у овом случају се не би могла применити одредба члана 939. став 1. ЗОО... јер... у случају суброгације

32 У одредби члн 28. ст. 2. ЗООС се користи термин „ступа“ иако се не ради о суброгацији.

33 Вид. ЗОО, чл. 380. ст. 3.

34 П. Шулејић, „Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања“, *Ревизија за право осигурања*, бр. 2/2009, 21.

осигураник је оштећено лице, а код регреса осигураник је одговоран за штету³⁵.

Немачким Законом о уговорима о осигурању предвиђено је да, у ситуацији када је осигуравач од одговорности исплатио накнаду трећем оштећеном лицу иако на то није био обавезан, долази до законске суброгације, односно на њега прелазе права која треће оштећено лице има према осигуранику који је проузроковао штету. Дакле, према немачком праву, осигуравач нема сопствено право према свом осигуранику, већ ступа у права лица које је обештетио.³⁶

III Регресна права осигуравача према другом осигуравачу

Најчешћи основ за регрес једног осигуравача према другом су ситуације када су два осигуравача обавезна на солидарну накнаду штете према трећем лицу (чак и када постоји одговорност само једног возача), те затим осигуравач, који је исплатио целокупну накнаду оштећеном лицу, регресно потражује од другог осигуравача износ у висини кривиче његовог осигураника.

До напред наведене ситуације долази јер је одредбом члана 178. ст. 4. ЗОО³⁷ предвиђена солидарна објективна одговорност ималаца моторних возила према трећим лицима. Оваква одговорност је од утицаја на осигурање из разлога што оштећени има права да тражи накнаду укупне штете од било ког осигуравача код кога је осигурано било које од лица која су учествовала у удесу.³⁸

Солидарна одговорност више лица за исту штету и право сваког од њих на регрес према осталима, практично су постали нераздвојна целина у поступку ликвидирања штета насталих у саобраћају.³⁹ Солидарни дужник који је оштећеном исплатио цео или одређени део штете, може од сваког од садужника да затражи накнаду износа штете који пада на њега.⁴⁰ Како су у највећем броју случајева власници моторних возила, чијом је употребом дошло до саобраћајне несреће, осигурани од аутоодго-

35 Вид. Одлука Уставног суда Уж бр. 1930/2013 од 25.06.2015. године, објављена у „Сл. гласнику РС“, бр. 65/2015 од 24.07.2015. године.

36 Вид. Gesetz über den Versicherungsvertrag vom 23. November 2007. (BGBl. I S.2631), Par. 117.

37 Вид. чл. 178. ст. 4. ЗОО.

38 П. Шулејић (2005), 428.

39 Б. Благојевић, В. Круљ, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 762, према: З. Илкић, 380.

40 Вид. ЗОО, чл. 208. ст. 1.

ворности, те ако су осигурани код различитих друштва за осигурање, осигуравачи по основу закључених полиса солидарно одговарају за проузроковану штету трећим оштећеним лицима.

Дакле, уколико је осигуравач, услед наведених правила, оштећеном исплатио износ, на име накнаде штете, који је већи него што би требало, имајући у виду степен одговорности његовог осигураника за незгуду,⁴¹ има право регреса од другог учесника у удесу, односно од његовог осигуравача од одговорности, за прекомерни износ накнаде оштећеном лицу.⁴²

1. Застарелост регресног права једног осигуравача према другом осигуравачу

У ситуацијама када један од осигуравача, по основу, нпр. каско осигурања, исплати свом осигуранику накнаду штете, за чије проузроковање постоји одговорност осигураника другог осигуравача, први осигуравач се, у смислу одредбе члана 939. став 1. ЗОО, суброгира у права свог осигураника (оштећеног) према одговорном лицу (односно његовом осигуравачу), те се на застарелост оваквог његовог потраживања примењује одредба члана 380. став 6. односно застаревање оваквог његовог потраживања почиње тећи и навршава се у истом року када и потраживање његовог осигураника према одговорном лицу. Као што се види у претходно описаној ситуацији уствари долази до суброгације и нема регреса у ужем смислу речи.⁴³ За разлику од овога, у ситуацији када су у саобраћајном удесу учествовала возила осигурана код више различитих осигуравача, а оштећено је треће лице,⁴⁴ оштећени може, у смислу одредбе члана

41 Основно правило је, да се штета међу солидарним дужницима дели према уделима у проузроковању исте, имајући у виду: 1) колико је понашање сваког од њих допринело настанку штете (објективни критеријум) и 2) колика је тежина кривице сваког од штетника (субјективни критеријум). Дефинитивно сношење штете (или једног њеног дела) заснива се на доказаној кривици сваког од штетника и доказаној узрочној вези између понашања сваког од штетника и саме штете, као последице тог понашања. Вид. ЗОО, чл. 208 ст. 2.

42 З.Илкић, 381.

43 Имајући у виду да је тема рада застарелост регресних потраживања у ужем смислу, питање застарелости суброгационог захтева осигуравача неће бити детаљније обрађено.

44 Закон о обавезном осигурању у саобраћају је, одредбом члана 21, предвидео која се лица не могу сматрати трећим оштећеним лицима, те је тако прописано да право на накнаду штете, по основу осигурања од аутоодговорности, нема: власник моторног возила чијом му је употребом причињена штета, за штете на стварима; возач моторног возила чијом му је употребом причињена штета; лице које је својевољно ушло у моторно возило чијом му је употребом причињена штета, а које је знало да је то возило противправно одузето; лице које

178. став 4. ЗОО, као и одредбе члана 24. став 1. ЗООС,⁴⁵ тражити накнаду од било ког осигуравача код кога је осигуран било који од возача учесника у удесу. Након што је осигуравач (коме се оштећени обратио за накнаду) исплатио ову накнаду он, у смислу одредбе члана 24. став 6. ЗООС,⁴⁶ има право регреса од осталих осигуравача. У оваквој ситуацији се не ради о суброгацији, односно осигуравач који је исплатио оштећеног не ступа у његова права према осигуравачима лица која су одговорна за штету, већ је основ његовог потраживања накнада штете коју је он претрпео, јер је оштећеном исплатио више него што је требало, имајући у виду степен одговорности свог осигураника за незгоду.⁴⁷

Ако заузмемо став да потраживања једног осигуравача према другом има природу накнаде штете онда се даље може закључити да то потраживање застарева у року од три године, док рок застарелости почиње да тече дана када је осигуравач исплатио треће оштећено лице, јер је тада за њега штета настала.

Анализирајући судску праксу примећујемо да постоје и другачији ставови. Тако је једном пресудом Привредног апелационог суда,⁴⁸ којом је потврђена првостепена пресуда којом је одбијен тужбени захтев осигуравача Х против осигуравача У, због застарелости потраживања. Тужбени захтев је одбијен применом члана 380. став 6. ЗОО, а у вези чланова 897 и 939. став 1. ЗОО, иако у конкретном случају оштећени није био истовремено и тужиочев осигураник. Наиме, у доказном поступку првостепени суд је утврдио да се дана 3.12.2009. године догодила саобраћајна незгода, коју је проузроковао возач, који је управљао моторним возилом

је штету претрпело: употребом моторног возила за време званично одобрених ауто-мото и картинг такмичења и делова тих такмичења на затвореним стазама, на којима је циљ постизање максималне брзине, као и на пробама (тренингу) за та такмичења, услед дејства нуклеарне енергије током превоза нуклеарног материјала, односно услед дејства опасног терета током његовог транспорта, услед војних операција, војних маневара, побуна или терористичких акција, ако постоји узрочна веза између тих дејстава и настале штете.

45 Одредбом члана 24. став 1. је предвиђено да потраживање по основу осигурања од аутоодговорности оштећено лице остварује подношењем одштетног захтева непосредно друштву за осигурање.

46 Одредбом члана 24. став 6. ЗООС је прописано да у случају накнаде штете друштво за осигурање које је исплатило штету има право на регрес од друштва за осигурање чији је осигураник одговоран за штету.

47 Милица Горавица, *Застарелост – разграничење суброгације и накнаде штете*, мастер рад (необјављен), Београд, 2016, 62-63.

48 Вид. Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 3761/13 од 24.04.2014. године, у архиви ауторке рада.

које је било осигурано код туженог (осигуравача Y), тако што је исти својим возилом налетео на возило које је било осигурано од аутоодговорности код тужиоца (осигуравача X). У овој незгоди, путник у возилу осигураном код тужиоца, претрпео је нематеријалну штету, па му је тужилац, као трећем оштећеном лицу, а на основу вансудског поравнања, дана 11.02.2010. године, исплатио одређени новчани износ. Тужилац је постављеним тужбеним захтевом од туженог захтевао регрес овако исплаћеног новчаног износа, а суд је постављени тужбени захтев одбио због застарелости, јер је тужба поднета 22.01.2013. године. При томе је суд као почетак тока застарелости узео дан 13.01.2010. године, а то је дан када је оштећени путник тужиоцу поднео захтев за накнаду нематеријалне штете. У образложењу поменути одлуке суд наводи да је у смислу члана 380. став 6. ЗОО застаревање потраживања које припада тужиоцу према трећем лицу одговорном за наступање осигураног случаја (а тиме и према осигуравачу из обавезног осигурања)⁴⁹ почело тећи када и застаревање потраживање осигураника према том лицу. Другостепени суд образлаже да се жалбом погрешно указује на неправилну примену наведене одредбе члана 380. став 6. ЗОО на конкретни случај. Наведено становиште образлаже се применом одредби члана 897. и 939. став 1. ЗОО, тако што се образлаже да је тужилац утужени износ исплатио трећем лицу по основу својих обавеза из закљученог уговора о осигурању од одговорности, те да су исплатом наведене накнаде на њега по сили закона прешла сва права према лицу које по ма ком основу одговара за штету.

По становишту ауторке овог рада у конкретном случају нису били испуњени услови за примену члана 939. став 1. ЗОО, па самим тим ни члана 380. став 6. ЗОО, стога што тужилац исплату утуженог износа није извршио свом осигуранику, већ трећем оштећеном лицу. Наиме, горе поменути чланови ЗОО говоре о ступању осигуравача у права осигураника (чл. 939), односно о изједначавању почетка тока и дужине рока застаревања потраживања осигуравача са почетком тока и дужине рока потраживања осигураника, према трећем лицу одговорном за наступање осигураног случаја (члам 380. став 6).

Тужилац је, као осигуравач једног од учесника у саобраћајном удесу, имао законску обавезу⁵⁰ да оштећеном путнику као трећем лицу, исплати утужени износ, те је исплатом наведене суме, а у смислу члана 208. ЗОО и члана 24. став 6. ЗООС, стекао право регреса према туженом.

49 Наведено у загради је коментар ауторке овог рада.

50 Вид. чл. 178. ст. 4. ЗОО и чл. 24. ЗООС.

Како је у конкретном случају осигураник туженог био тај који је скривио удес, то је тужилац имао права на регрес целокупног исплаћеног износа, а наведена исплата за њега представља штету, која му је проузрокована кривицом осигураника туженог. Наведена штета за тужиоца је настала моментом исплате трећем оштећеном лицу, па је рок застарелости утуженог потраживања почео да тече првог дана након дана исплате, а то је у конкретном случају био 12.02.2010. године. Обзиром да је тужба поднета 22.01.2013. године произлази да утужено потраживање није било застарело, јер се радило о регресном, а не о суброгационом потраживању.⁵¹

IV Закључак

Значај јасног разграничења института регреса и института суброгације је велики из разлога што ово разграничење има директне последице на то које ће одредбе о застарелости потраживања бити примењене, те самим тим и да ли ће бити донета правилна судска одлука.

Практично говорећи, треба правити разлику између ситуација када осигуравач који је надокнадио штету оштећеном, који је његов осигураник, ступа у његова права према штетнику, па и у започети ток застарелости, од ситуације када осигуравач, исплатом штете трећем оштећеном лицу, стиче сопствено право на накнаду исте (било према свом осигуранику у случају када је дошло до губитка права из осигурања од одговорности, било према другом осигуравачу, услед примене правила о солидарним дужницима), у којој ситуацији застарелост почиње да тече од момента исплате. У првом случају осигуравач своја права извлачи из права осигураника, ступа у његова права, док се у другом случају ради о изворном праву. Дакле, регрес је посебан институт облигационог права који се, у области осигурања, јавља или код односа у којем постоји више солидарних дужника или приликом исплате штете почињене од стране осигураника који је изгубио право из осигурања, а представља процес коначне расподеле терета накнаде штете.

Регресни захтев осигуравача према свом осигуранику, који је изгубио права на осигуравајуће покриће се заснива на уговору о осигурању и рок застарелости таквог потраживања износи три године, а застарелост

51 Горе наведени пример указује на потребу прављења јасне разлике између застарелости регресног потраживања, које има правну природу накнаде штете и застарелости потраживања када је дошло до суброгације.

почиње да тече од дана када је осигуравач исплатио накнаду штете трећем оштећеном лицу.

У ситуацији када је више осигуравача солидарно одговорно према трећем оштећеном лицу, онај од њих који изврши исплату има право регреса од осталих осигуравача, и тада не долази до суброгације у права оштећеног. Ово из разлога што је обавеза осигуравача на исплату накнаде трећем оштећеном лицу његова сопствена обавеза, која произлази из Законом о обавезном осигурању у саобраћају, али и Закона о обигационим односима, и чијим испуњењем осигуравач стиче право да се регресира од лица које је одговорно за штету. Дакле, осигуравач нити ступа у обавезе свог осигураника нити у права трећег оштећеног лица и рок застарелости почиње да тече од дана када је осигуравач исплатио накнаду трећем оштећеном лицу, јер је тада за њега штета настала.

Строго језичко тумачење термина „ступати у права“ који користи ЗООС може нас навести да мислимо да је у претходно описаним ситуацијама реч о суброгацији, а не регресу. Због тога имамо различиту судску праксу, једни мисле да је реч о суброгацији, тј. да осигуравач има изведено право, док други мисле да је реч о регресу, тј. да је право осигуравача оригинарно и да има правну природу накнаде штете.

Логичким и циљним тумачењем законских норми закључујемо да је обавеза осигуравача на исплату накнаде трећем оштећеном лицу, у описаним ситуацијама, његова сопствена законска обавеза, чијим испуњењем осигуравач стиче право да се регресира од лица које је одговорно за штету, односно од његовог осигуравача, односно да осигуравач не ступа у обавезе свог осигураника нити у права трећег оштећеног лица, већ је његово регресно право оригинарне природе, те је и одредбе ЗООС потребно тумачити у том смислу.

Milica GORAVICA, M.A.

judge associate in Commercial court in Belgrade

THE STATUTE OF LIMITATIONS ON THE REGRESSION CLAIMS OF AN INSURER IN TPL AUTOMOBILE INSURANCE

Summary

The article focuses on the statute of limitations on the TPL automobile insurance claims, more specifically, the article is concerned with the statute of li-

mitations on regression claims of an insurer that covered the damages that the third-party sustained in a car accident. The purpose is to identify and observe the differences in terms of the beginning, course and duration of the statute of limitations on regression claims of an insurer against different parties depending on the circumstances that had led to the accident, and in particular depending on the characteristics of the third-party that sustained damage as a consequence of the accident as well as on who was at fault. The difference between subrogation and regression, and the way these two instruments affect the course and duration of the statute of limitations is also taken into account. Legal nature of regression claim is also one of the focal points of this article. Furthermore, examples are provided that highlight the importance of an accurate interpretation of the legal provisions, the need for a uniform court practice and, most importantly, the need for precise legal regulations which would govern this matter.

Key words: *insurance, statute of limitations, subrogation claim, regression claim, court practice.*